

SZIKORA VERONIKA

A személyegyesítő kereskedelmi társaságok (közkereseti társaság, betéti társaság) és a csendestársaság a német jogban¹

A német jogban a fontosabb személyegyesítő társaságok közé a polgári jogi társaság (*BGB-G*) és az azzal közeli rokonságban álló, *HGB*-ben² szabályozott társaságok: a közkereseti társaság, a betéti társaság és a csendestársaság tartozik.³

¹ A tanulmány az Oktatási Minisztérium Deák Ferenc ösztöndíjának támogatásával készült.

² *Handelsgesetzbuch* vom 10.5.1897 (Kereskedelmi Törvénykönyv).

³ Karsten SCHMIDT, *Gesellschaftsrecht*, Köln, Berlin, Bonn, München, 1997³, 43. § I/a, 1281; "Speciális" személyegyesítő társaságok: a partnerség/partneri társaság (*Partnerschaft/Partnerschaftsgesellschaft*), a hajózási vállalat (*Reederei*), európai gazdasági érdekegyesülés (*Europäische wirtschaftliche Interessenvereinigung*), *EWTV* a kft. és társa bt. (*GmbH & Co. KG*) és a *Publikums-gesellschaft*. Ebbe a csoportba soroljuk a társasági külön-típusokat (*Sondertypen*) és a külön-jogi formákat (*Sonderrechtsformen*) – Karsten SCHMIDT szerint, vö. SCHMIDT, *Gesellschaftsrecht*, i.m., 1997, III. Rész: *Das Recht der Personengesellschaften*; és az atipikus személyegyesítő társaságokat – Hohloch szerint. Vö. Gerhard HOHLOCH, *EU-Handbuch, Gesellschaftsrecht, Deutschland* = Gerhard HOHLOCH (Hrsg.), *EU-Handbuch, Gesellschaftsrecht*, Berlin, 1997, Rz. 345-347, 118-119. A *Publikums-personengesellschaft* jogára vonatkozó, német jogi szakirodalomban fellelhető forrásainak kivonatos felsorolását lásd: SCHMIDT, *Gesellschaftsrecht*, i.m., 1668, *-al jelölt lábjegyzetében. A *Publikumpersonengesellschaft* alapjainak kifejtését lásd *uo.* 1668-1692.

Az *EWTV* egy új szupranacionális társasági jogi forma a vállalkozók és a szabadfoglalkozásúak határon átívelő együttműködésének megkönnyítésére. Az *EWTV* az első társasági jogi intézmény az európai jogban. Ez egy olyan társaság, amelynek célja a tagjai gazdasági tevékenységének megkönnyítése vagy fejlesztése és ennek a tevékenységnek a javítása. Jellegzetessége az idegen szervezeti felépítés megengedése és a tagok kényszerű több-államisága. (Rolf STEDING, *Gesellschaftsrecht, Grundzüge*, Baden-Baden, 1997, 294; A magyar szakirodalomból lásd: (szerk.) BERKE Barna, FAZEKAS Judit, GADÓ Gábor, KIRÁLY Miklós, KISFALUDI András, MISKOLCZI BODNÁR Péter, *Európai társasági jog*, Budapest, 2000, 117, PAPP Tekla, *Rövid bevezetés a német társasági jogba*, Jogelméleti Szemle 2002/3, 9.

A személyegyesítő társaságok, akár csak a testületek, lehetnek kereskedelmi társaságok is.⁴ Egy *személyegyesítő társaság* csak akkor tekinthető kereskedelmi társaságnak (kkt. vagy bt.), ha *“céljük közös cég alatti üzletszerű kereskedelmi tevékenység folytatására irányul”*⁵. A HGB első és további szakaszai rendelkeznek arról, hogy mit tekinthetünk kereskedelmi tevékenység iparszerű folytatásának.⁶ Az 1998-as HGB-reform (*Handelsrechtsreformgesetz, HRefG*)⁷ útján keletkezett új szabályozás 1. § (2) bekezdése határozza meg, hogy mi minősül *kereskedelmi üzemenek (Handelsgewerbe)*.⁸

⁴ Friedrich KÜBLER, *Gesellschaftsrecht: die privatrechtlichen Ordnungsstrukturen und Regelungsprobleme von Verbänden und Unternehmen; Ein Lehrbuch*, Heidelberg, 1998⁵, 34., 5. § II.

⁵ (...) *“Zweck auf den Betrieb eines Handelsgewerbes unter gemeinschaftlicher Firma gerichtet ist”* [HGB 105. § (1). és 161. § (2)].

HGB 105. § *“(1) Eine Gesellschaft, deren Zweck auf den Betrieb eines Handelsgewerbes unter gemeinschaftlicher Firma gerichtet ist, ist eine offene Handelsgesellschaft, wenn bei keinem der Gesellschafter die Haftung gegenüber den Gesellschaftern beschränkt ist.*

(2) Eine Gesellschaft, deren Gewerbebetrieb nicht schon nach § 1 Abs. 2 Handelsgewerbe ist oder die nur eigenes Vermögen verwaltet, ist offene Handelsgesellschaft, wenn die Firma des Unternehmens in das Handelsregister eingetragen ist. § 2 Satz 2 und 3 gilt entsprechend.

(3) Auf die offene Handelsgesellschaft finden, soweit nicht in diesem Abschnitt ein anderes vorgeschrieben ist, die Vorschriften des Bürgerlichen Gesetzbuchs über die Gesellschaft Anwendung.”

⁶ Lásd még: SCHMIDT, *Handelsrecht*⁶, 1999, 280; Claus-Wilhelm CANARIS, *Handelsrecht*, 2000²³, 20.

⁷ HRefG, *Gesetz zur Neuregelungen des Kaufmanns und Firmenrechts und zur Änderung anderer handels- und gesellschaftlicher Vorschriften v. 22.6.1998 (Handelsrechtsreformgesetz = A HGB átfogó reformjáról szóló törvény)*. Átfogó művek a HGB reformjáról: Klaus J. HOPT, *Handelsgesetzbuch*, München, 2000³⁰, Erik SCHAEFER, *Handelsrechtsreformgesetz*, Berlin, 1999.

A HRefG a kódex szisztematikus megújítását célozta meg, a kereskedő-fogalom újrafogalmazásán túl, a liberalizáció felé irányuló egyéb módosítást is tett. [Például a cégjog terén. Klaus J. HOPT, *Handelsgesetzbuch, i.m.*, 33., Rz. 3.)]

⁸ *“Jeder Gewerbebetrieb, es sei denn, dass das Unternehmen nach Art oder Umfang einen in kaufmännischer Weise eingerichteten Gewerbebetrieb nicht erfordert.”* (*“minden ipari üzem, hacsak a vállalkozás módja vagy terjedelme miatt nem szükséges kereskedői tevékenység folytatására berendezett ipari üzem kialakítása”*) [*“valódi vagy kényszerkereskedő (Ist- oder Musskaufmann)”*]

A HGB 1. § (2) bekezdése alapján akkor beszélhetünk a fenti értelemben vett üzletszerű kereskedelmi tevékenység folytatásáról, ha a társaság alapvető üzletszerű kereskedelmi tevékenységeket (*Grundhandelsgewerbe*) gyakorol. Amennyiben a HGB 1. § (2) bekezdésében foglaltak nem állnak fenn, azaz nem szükséges a kereskedelmi tevékenység folytatására berendezett ipari üzem, akkor polgári jogi társaság jön (*GbR*) létre. Az ilyen módon létrejött vállalkozás is bejegyeztetheti magát a cégjegyzékbe (*Handelsregister*) a HGB 2. §-a értelmében, mely szerint: *“a jelleg és a kiterjedés szerint egy kereskedői módon kialakított ügviitel igényel”* [*“(…) nach Art und Umfang einen in kaufmännischer Weise eingerichteten Geschäftsbetrieb erfordert.”*], ezáltal kereskedelmi tevékenységet fejt ki, ezért a polgári jogi társaság a bejegyzés után kkt.-vé alakul át. Vö. Friedrich KÜBLER, *Gesellschaftsrecht, i.m.*, 1998, 34., 5. § II. Ebből kifolyólag, vagy a HGB 3. §-a alapján a cég, a cégnyilvántartásba történő bejegyzésével, *kereskedő-jellegűvé* válik.. Vö. HOHLOCH, *i.m.*, 14-15., Rz. 23.

A címben található megkülönböztetés rendszertani alapjának a *HGB* második könyvének címét tekintjük: “Kereskedelmi társaságok és a csendestársaság” (“*Handelsgesellschaften und stille Gesellschaft*”).⁹

A csendestársaság (*stille Gesellschaft*) nem számít kereskedelmi társaságnak, jöllehet a Kereskedelmi törvénykönyv (*HGB*) szabályozza.¹⁰ Ennek az az oka, hogy csak az egyik tagja (az üzletet vezető társasági tag) a kereskedelmi ügyletnek és egyedül folytat kereskedelmi ügyleteket kifelé, a társaságon kívülre.¹¹ Ebből következően a csendestársasági tag (*stille Gesellschafter*) mint ilyen, nem kereskedő, és nincs cégről sem szó, így a cégjegyzékbe sincs bejegyezve.

I. A közkereseti társaság (offene Handelsgesellschaft, OHG)

I.1. A közkereseti társaság fogalma és jogi jellege

A közkereseti társaságra vonatkozó joganyagot a *HGB* 105–160. §§-aiban találhatjuk.¹² A *HGB* meghatározása szerint a kkt. csak olyan társaság lehet, amelyet valamely közös cég neve alatt történő kereskedelmi tevékenység folytatására hoznak létre, amelynek tagjai közvetlenül és korlátlanul felelnek a társaság tartozásaiért, azaz a tagok felelőssége a társaság hitelezőivel szemben

⁹ A Második könyv címe (amely a *HGB* 105. § elé került): “*Handelsgesellschaften und stille Gesellschaft*”. A Második könyv három részből (“*Abschnitt*”) áll, amelyből az Első: a közkereseti társaság (*OHG*), a Második: a betéti társaság (*KG*), a Harmadik: a csendestársaság (*StG*). Vö. Klaus J. HOPT, Günther HEHL, Hans-Joachim VOLLRAT, *Handels- und Gesellschaftsrecht*, München, 1996, 21., Rz. 30-31.]

¹⁰ *Handelsgesetzbuch* vom 10.5.1897 (Kereskedelmi Törvénykönyv) A *HGB* öt könyvből áll: 1. könyv: “*Handelsstand*”; 2. könyv: “*Handelsgesellschaften und stille Gesellschaft*”; 3. könyv: “*Handelsbücher*”; 4. könyv: “*Handelsgeschäfte*”; 5. könyv: “*Seehandel*”. Az 1. könyv a következő 8 címet tartalmazza: 1. cím: “*Kaufleute*”; 2. cím: “*Handelsregister*”; 3. cím: “*Handelsfirma*”; 4. cím: “*Handelsbücher*”; 5. cím: “*Prokura und Handelsvollmacht*”; 6. cím: “*Handlungsgehilfe und Handlungslehre*”; 7. cím: “*Handelsvertreter*”; 8. cím: “*Handelsmakler*”.

¹¹ *HGB* 230. § (1) és (2) bek..

¹² Lásd ehhez: *Rechtswörterbuch*¹⁷, begründet von CREIFELDS, CARL, WEBER, KLAUS (Hrsg.), München, 2002 791-792. *KG*, *KGaA*, 987-989. *OHG*, 1295. *StG*; *Juristisches Wörterbuch: für Studium und Ausbildung* von Gerhard KÖBLER, München, 1997⁸, *Handelsgesellschaft*; *Deutsches Rechts-Lexikon*, Band 2 G-Q, TILCH, HORST, Hrsg., München, 1992², 380-381., *HandelsGes.*, *HGB*; Barbara GRUNEWALD, *Gesellschaftsrecht*, Tübingen, 2000⁴, 90-93. *OHG*; Alfons KRAFT, Peter KREUTZ, *Gesellschaftsrecht*, Neuwied; 2000¹¹, 171-226. *OHG*; Friedrich KÜBLER, *Gesellschaftsrecht: die privatrechtlichen Ordnungsstrukturen und Regelungsprobleme von Verbänden und Unternehmen*⁵, Heidelberg, 1998, 64-69. *OHG*; SCHMIDT, *Gesellschaftsrecht*³, Köln, Berlin, Bonn, München, 1997, 1351-1357. *OHG*; Rolf STEDING, *Gesellschaftsrecht, Grundzüge*, Baden-Baden, 1997, 111-134. *OHG*.

nincs korlátozva.¹³ Lényegi elhatárolási pont a kkt. és a pjt. viszonyában, hogy a kkt. közös cégneve alatt teljes jogú kereskedelmi tevékenységet folytat, tehát a *HGB* 1. § (2) bekezdésében definiált teljes jogú kereskedőnek (*Vollkaufleute*) minősül.¹⁴

A kkt. – szemben a pjt.-vel – közös cégneve alatt felléphet a jogi forgalomban. Ezáltal a kkt. a külső társaságok közé sorolható, míg a pjt. nemcsak külső, hanem belső társaság is lehet.¹⁵

A kkt. kereskedelmi társaság, mint ilyen a *HGB* 6. § (1) bekezdése értelmében kereskedőnek számít.¹⁶ Aláírási joga van, köteles kereskedelméről könyvet vezetni (könyvelés), és köteles alávetnie magát a kereskedelmi ügyletekről szóló rendelkezéseknek.¹⁷

A *HGB* 1998-as reformja óta lehetőség nyílt arra, hogy kisipari tevékenységgel foglalkozó vállalkozások kkt. (illetve bt.) keretében működjenek.¹⁸ Visszatérve a törvényi meghatározáshoz, elmondható, hogy amíg a pjt. bármely tetszés szerinti, eszmei céllal megalakulhat, addig a kkt. kereskedelmi tevékenység folytatására – mégpedig teljes jogú kereskedői minőségben – jön létre. Amennyiben pedig a kkt. beszüntette teljes jogú kereskedőként történő működését, addig állhat fenn, amíg szerepel a cégjegyzékben.¹⁹

Fontos, hogy elsődlegesen a *HGB* 105-160. §§-ait kell alkalmazni a kkt. esetében, azonban mögöttes szabályként, szubszidiárius jelleggel a *BGB* pjt-re vonatkozó szakaszai is érvényesülnek.²⁰

¹³ *HGB* 105. § (1); Friedrich KÜBLER, *Gesellschaftsrecht, i.m.*, 64, 7. § I. 1.; Rolf STEDING, *i.m.*, (1997) 134, *Társasági jog az EU-ban. A társaságokra vonatkozó közösségi és nemzeti szabályozások kézikönyve*, (szerk.) POLÁNYI Tamás, Budapest, 2004, 1., 4. rész 4. fejr. 1.1.1. pont.

¹⁴ HOHLOCH, *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht/ Deutschland*, 1997, 26., Rz. 60.

¹⁵ Beck – *Handbuch der Personengesellschaften*, 1999, 5.

¹⁶ A *HGB* 6. §-a kereskedőnek nyilvánítja a kereskedelmi társaságokat (*AG, GmbH, OHG, KG*) kereskedőnek minősülnek tevékenységüktől, méretüktől függetlenül, a bejegyzésükkel ipso iure kereskedőkké válnak. (*Formkaufmann*) BURGER, *A kereskedők jogállásának változásai az újkori német magánjogban*, 2001, 47.

¹⁷ Friedrich KÜBLER, *Gesellschaftsrecht, i.m.*, 66, 7. § I. 2.

¹⁸ Ebben az esetben azonban a cégjegyzékbe való bejegyzés konstitutív hatállyal bír.

¹⁹ *HGB* 105. §; *BGB* 705. §; Beck – *Handbuch der Personengesellschaften, i.m.*, 4-5. A reform előtt azonban a teljes jogú kereskedői minőségének elvesztésével a társaság automatikusan megszűnt.

²⁰ A *HGB* 105. § (3) bekezdése szerint: amíg a kereskedelmi törvénykönyv másként nem rendelkezik, addig a kkt-ra a 105-160. §§-ok mellett a *BGB* társasági jogi előírásait is alkalmazni kell. *HGB* 105. § (3) “*Auf die offene Handelsgesellschaft finden, soweit nicht in diesem Abschnitt ein anderes vorgeschrieben ist, die Vorschriften des Bürgerlichen Gesetzbuchs über die Gesellschaft Anwendung.*”

Először tehát a polgári jogi társaság létrehozásához szükséges szabályoknak kell fennállniuk: egy szerződésnek, amelyben a tagok kölcsönösen kötelezik magukat arra, hogy a közös cél elérését kölcsönösen segítik elő. Friedrich KÜBLER, *Gesellschaftsrecht, i.m.*, 64, 7. § I. 1/a.

A közkereseti társaság tulajdonképpen a polgári jogi társaság alfájának tekinthető, a pjt. karakterjegyein kívül olyan jellemzőkkel is bír, amelyekkel a pjt. nem rendelkezik. A kkt. ugyanis szintén olyan személyegyesítő társaság, amely egyben egy társasági vagyonközösségi társaság, ún. „Gesamthand” – társaság²¹, amely nem minősül jogi személynek.

A kkt. társasági vagyonközösség és *nem jogi személy*. Ez azonban máig vitatott, mivel a kkt. a polgári jogi társaságtól abban különbözik, hogy zárt egységként lép fel a jogügyletek során. A kkt. tehát nem jogi személy, a HGB a 124. §-ában mégis kifejezetten kimondja, hogy a kkt. közös cégneve alatt:²²

- jogokat szerezhet ill. kötelezettségeket vállalhat,
- tulajdonnal rendelkezhet, más dologi jogokat és ingatlanokat szerezhet,
- perelhet és perelhető.

Ebben a tekintetben a jogtudományban többen a kkt. *részleges jogképességéről* (*Teilrechtsfähigkeit*) beszélnek.²³ Ezt a nézetet azonban a bírósági joggyakorlat részben elveti azzal az indokolással, hogy a társasági vagyon jogosultja csupán a tagok összessége, és a társaságot nem lehet elválasztani a tagok személyétől.²⁴ Bár létezik ezzel élesen szemben álló felfogás is, amelyik egyenesen a kkt. jogi személyiségéről beszél. Ennek hívei arra hivatkoznak, hogy mivel a HGB kifejezetten kimondja az ingatlanszerzés lehetőségét a közös cégnév alatt, a kkt. az ingatlan-nyilvántartásba történő bejegyzéssel „jogi személlyé avanzsál”.

Az azonban tény, hogy a fentebb említett HGB 124. §-ának létevel maga a törvény ismeri el a kkt. aktív és passzív perlési jogát. Itt szükséges azt tisztázni, hogy ebben a tekintetben a társaság és a tagok, mint peres felek, nem azonosak. Ugyanis folyhatnak perek a társaság és tagjai között, például amikor a kkt. pert

²¹ A társaság vagyonát a BGB 718. §-a alapján a tagi hozzájárulások és az üzletvezetés révén a társaság számára megszerzett vagyontárgyak alkotják, mely vagyon egy ún. társasági közös tulajdonná (társasági vagyonközösség) válik, német terminológiával élve ez a „Gesamthand”-tulajdon. Eszerint egy olyan sajátos társasági vagyon keletkezik, amelynek alapján az egyes tagok a társasági vagyonból az őket megillető részek, illetve az ahhoz tartozó vagyontárgyak felett nem rendelkezhetnek önállóan. (BGB 718 – 719. §§.)

²² Friedrich KÜBLER, *Gesellschaftsrecht*, i.m., 66, 7. § I. 2., KRAFT, KREUTZ, *Gesellschaftsrecht*, 2000¹¹, 176-177, 1-5. pont; CSIBI Andrea Csilla, *A német társasági jog áttekintése*, Kereskedelmi Jogi Értesítő, 1995/1, 16, MISKOLCZI BODNÁR Péter (szerk.), *Európai társasági jog*, 2000, 42; Mindezek mellett vagyonaára végrehajtás vezethető és ellene csőd eljárás indítható. PAPP Tekla, *Rövid bevezetés...*, i.m., 6., a. pont.

²³ Rolf STEDING, i.m., 134; A kkt. rész-jogképességére a bírósági joggyakorlatból is láthatunk példákat: RGZ 16, 16, 17/18; 102, 301, 302; 136, 266, 270. Vö HOHLOCH, i.m., 30-31, Rz. 73., SCHMIDT, *Gesellschaftsrecht*³, 1997, 1123.

²⁴ A bírósági joggyakorlatban több esetben azt támasztja alá, hogy a kkt. nem rendelkezik saját jogképességekkel. Például: RGZ 3, 57; 17, 365, 367; 79, 143, 146; 165, 193, 203. Vö. HOHLOCH, *EU-Handbuch Gesellschaftsrecht, Deutschland*, 1997, 30.

indít valamely tagja ellen a szerződésben vállalt ellenszolgáltatás teljesítésére. Természetesen, mivel a perben csak természetes személyek járhatnak el, szükséges a társaság képviselője.²⁵

I.2. A közkereseti társaság létrehozatala

A társaság létrejöttéhez legalább két tag szükséges, akik lehetnek belföldi és/vagy külföldi természetes vagy jogi személyek.²⁶

A létrehozók társasági szerződésben állapodnak meg a kkt. megalapításában, azonban az érvényességhez nem feltétel az írásbafoglalás, elegendő a szóbeli megállapodás is. A pjt-hoz hasonlóan írásbeli forma itt is csak akkor szükséges, ha a szerződés olyan rendelkezést tartalmaz, ami az írásbafoglalást megköveteli, például ha a tag hozzájárulása ingatlan. A bizonyítás megkönnyítése végett azonban tanácsos a felek megállapodását írásban is rögzíteni.

Mivel személyegyesítő társaság, ezért a BGB 705. §-a alapján társasági szerződéssel jön létre. A szerződés különösen a társaság belső kapcsolataira irányadó, a felekre kötelezettségeket keletkeztethet.²⁷ A HGB tagok viszonyára vonatkozó 110-122. §§-ai diszpozitív jellegűek, tehát csak akkor alkalmazhatók, ha a társasági szerződés nem tartalmaz attól eltérő rendelkezéseket.

A HGB szabályainak értelmében a kkt. nem jöhet létre tiszta belső társaság formájában, mivel célja kereskedelmi tevékenység folytatása közös cégnév alatt, és mint ilyen harmadik személyekkel is jogi kapcsolatokat létesít, joghatásokat fejt ki. Azonban a külső kapcsolatok felvételére nem a társasági szerződés jogosítja fel a kkt-t, hanem a cégjegyzékbe történő bejegyzés, illetőleg a tényleges üzleti tevékenység megkezdése által létesíthet jogviszonyokat harmadik személyekkel.²⁸

Az alapítás rendszerint két szakaszból álló folyamat:²⁹

1. a belső jogviszonyokban már a társasági szerződés megkötésével létrejön a társaság,

²⁵ HGB 124-126. §§; Beck – Handbuch der Personengesellschaften, 1999, 5; Gerhard HOHLOCH, *i.m.*, 30-31.

²⁶ Götz HUECK, Christine WINDBICHLER, *Gesellschaftsrecht*, München, 2003²⁰, 125; KLUNZINGER *Grundzüge des Gesellschaftsrechts*, 1999¹¹, 55. Nem lehet azonban kkt. alapító pjt., csendestársaság, nem jogképes egyesület vagy örököstársak közössége. (Lásd: PAPP Tekla, *Rövid bevezetés...*, *i.m.*, 6.)

²⁷ Friedrich KÜBLER, *i.m.*, 67., 7. § I. 3/a.

²⁸ *Uo.*, 3/b.

²⁹ HGB 105-108. §§; KRAFT, KREUTZ, *i.m.*, 173; KLUNZINGER, *i.m.*, 1999, 56.

2. azonban a külső jogviszonyokban (tekintettel a saját cégnévre) csak a cégbejegyzéssel tekinthető megalakultnak.

A cégjegyzéket (*Handelsregister*)³⁰ a székhely szerint illetékes bíróság vezeti. A bejegyzési kérelmet³¹ valamennyi tagnak kötelező aláírnia és közjegyzővel kell hitelesíttetni. A bírósági eljárás költséggel jár. Amennyiben ezen bejelentési kötelezettséget megszegik, bírságot rónak ki. Az adatok megváltozását természetesen mindig jelezni kell a bíróság felé.

További változást jelent az 1998-as reform óta az, hogy a személyegyesítő társaságok (hasonlóan az egyéni vállalkozásokhoz) kötelesek utalni a cégnévben a konkrét jogi formára és adott esetben a felelősség korlátozására is. Ez 1998-ig a tőkeegyesítő társaságoknál volt csak előírás.³²

A társaság kezdetének időpontja eltérően alakul a társaság belső illetve külső viszonyaiban. A kkt. keletkezésére a belső, azaz a tagok egymás közötti illetve azoknak a társasággal való viszonyában a társasági szerződés megkötése az irányadó. Bár ennek időpontjáról eltérnek a vélemények: egyesek kifejezetten a társasági szerződés megkötésének időpontját tekintik mérvadónak, míg mások – s ez a többségi és uralkodó álláspont – a cégnyilvántartásba történő bejegyzéstől számítják a társaság megalakulását a belső viszonyokban. Ez a bejegyzés pedig konstitutív jelleggel bír, mivel ezen aktus révén nyeri el a kkt. a teljes jogú kereskedői minőséget.

A külső (harmadik) személyekkel való viszonyokban azonban a *HGB* 123. §-a³³ alapján mindenképpen szükséges a nyilvánosságra hozatal. Ez kétféle módon történhet meg: egyrészt cégnyilvántartásba történő bejegyzésével, másrészt pedig – amennyiben a kkt. a *HGB* 1. § (2) bek. szerinti alapvető

³⁰ *HGB* 8-16. §§

³¹ A bejegyzési kérelem kötelező tartalmi elemei a következők: a társaság cégneve, székhelye, a tagok neve, lakóhelye, jogállása, valamint vagyoni hozzájárulásuk mértéke, a társaság tevékenységi köre, a társaság működésének kezdő időpontja, a képviseleti jog módja, ha (a főszabálytól eltérően) valamelyik tag ki van zárva, és annak feltüntetése, hogy a képviselők önállóan vagy együttesen jogosultak-e a képviseletre (mivel a harmadik személyek irányában csak ekkor válik hatályossá a képviselet). POLÁNYI, *Társasági jog az EU-ban...*, i.m., 1., 4. rész 4. fej. 1.1.1. pont.

³² Beck – *Handbuch der Personengesellschaften*, 1999, 5.

³³ *HGB* 123. § “(1) Die Wirksamkeit der offenen Handelsgesellschaft tritt im Verhältnis zu Dritten mit dem Zeitpunkt ein, in welchem die Gesellschaft in das Handelsregister eingetragen wird.

(2) Beginnt die Gesellschaft ihre Geschäfte schon vor der Eintragung, so tritt die Wirksamkeit mit dem Zeitpunkt des Geschäftsbegins ein, soweit nicht aus § 2 oder § 105 Abs. 2 sich ein anderes ergibt.

(3) Eine Vereinbarung, daß die Gesellschaft erst mit einem späteren Zeitpunkt ihren Anfang nehmen soll, ist Dritten gegenüber unwirksam.”

kereskedelmi tevékenységet folytatja (*Grundhandelsgewerbe*) – a tevékenység megkezdésével, ha ehhez valamennyi tag hozzájárult.³⁴

I.3. Tagsági jogok és kötelezettségek

A kkt. tagjainak jogait és kötelezettségeit – a fentebb már többször is kifejtettekhez hasonlóan – a tagok egymáshoz való belső ill. a harmadik személyekhez való, azaz külső viszonyaik határozzák meg, amit elsősorban a társasági szerződés állapít meg. A nem szabályozott ill. a törvényben meghatározott kógens esetekre a *HGB* rendelkezései az irányadók. Ezek a jogosultságok és kötelezettségek nagyon hasonlóak a pjt-hoz.

a) A *tagsági jogokat* már a korábban megismert elhatárolási szempont alapján – tehát egyrészt a közös üzletvezetésre vonatkozó, másrészt pedig a vagyoni jellegű jogosultságok szerinti elkülönítésnek megfelelően – lehetne csoportosítani.

A *közös üzletvezetés* tartalmát alkotó jogosultságok:

- üzletvezetésben való részvétel joga (114. §),
- felvilágosításhoz és ellenőrzéshez való jog (118. §),
- szavazati jog a határozathozatal során (119. §),

A *vagyoni jellegű* jogosultságok körébe tartozik:

- nyereséghez való jog (120. §),
- likvidációs hányadhoz való jog a társaság megszűnése esetén (155. §).

b) A *tagsági kötelezettségeket* elsősorban a társasági szerződés határozza meg:

- a tagsági hozzájárulás teljesítésének kötelezettsége (*Beitragspflicht*)³⁵ (111. §),

³⁴ A kkt. harmadik személyekkel szembeni kapcsolatteremtésének időpontja azért is fontos, mert ettől függ a tagok felelőssége a *HGB* 128. §-a értelmében. A 123 §. (3) bekezdése ezért mondja ki azt, hogy a kkt. létrejötte időpontjának meghatározása a tagok közötti megegyezés alapján nem lehet hátrányos harmadik személyekkel szemben. *HGB* 123. § “(3) *Eine Vereinbarung, daß die Gesellschaft erst mit einem späteren Zeitpunkt ihren Anfang nehmen soll, ist Dritten gegenüber unwirksam.*” Lásd még: Friedrich KÜBLER, *i.m.*, 67., 7. § I. 3/c.

³⁵ Ez elsődleges tagi kötelezettségként jelenik meg, mivel a *BGB* a 705. §-ában is kifejezetten leszögezi azt, hogy “...a tagok a társasági szerződéssel vállalt célok elérését meghatározott módon fogják támogatni, különösen pedig a vállalt hozzájárulásukat teljesíteni”. A tagok ellenkező megegyezésének hiányában ez a hozzájárulás egyenlő nagyságú. Amennyiben a hozzájárulásuk tárgya helyettesíthető vagy elhasználható dolog, akkor kétség esetén az a vélelem, hogy ezek a tagok társasági közös tulajdonává válnak. A tagok vagyoni hozzájárulása akár szolgáltatások teljesítéséből is állhat. A tagok azonban nincsenek kötelezve a szerződésben meghatározott

- üzletvezetési kötelezettség (114. §), ill.
- az ún. *Treuepflicht* kötelezettség (112. §).³⁶

I.4. A társaság szervezete

a. Üzletvezetés (*Geschäftsführung*)

Ez kettős tulajdonsággal bír, a külső jogviszonyban ez, mint az érem másik oldala a jelenik meg. Főszabályként üzletvezetésre valamennyi kkt.-tag tagsági

hozzájárulások megemelésére vagy a veszteségek miatt csökkent betétek kiegészítésére. (BGB 705 - 707. §§)

³⁶ Az ún. lojalitási (bizalmi, társasági jogi hűség) kötelezettség (*Treuepflicht*). Ennek a "köteléknek" az eredményeképpen egy "hűségi kötelezettség" is keletkezik, amely "éppúgy a joggyakorlás korlátja, mint ahogyan a kötelezettségek forrása is a személyegyesítő társaságoknál". (WESTERMANN, *Handbuch der Personengesellschaften...*, i.m., 10.) Ennek az a lényege, hogy a tagok kötelesek a társaság érdekeit óvni és tartózkodni az ezeket sértő, valamint a célok elérését veszélyeztető magatartástól. (WANK, *Personengesellschaftsrecht*, 1996, 23.) Ilyen természetű kötelezettségnek tekinthető például a pjt.-tagok által vállalt, magára a közös célkitűzésre vonatkozó jog vagy akár a kkt.-tagok számára (BGB 705. §) ill. a HGB 112. §-ában a bt. tagja számára megfogalmazott versenytilalom. Ez az általánosan elfogadott kifejezés (*Treuepflicht*) azonban nem túl szerencsés. Mivel nem a tagok egymáshoz való személyes viszonyáról van szó, hanem a megállapított közös célról, melynek közös követésére szervezetet hoznak létre, és az idegen vagyoni érdekekért átvállalják a felelősséget. (Friedrich KÜBLER, i.m., 21, 3. §)

SCHWINTOWSKI több oldalon foglalkozik a "Társasági jogi hűség kötelezettség" értelmezésével. Hans-Peter SCHWINTOWSKI, *A német társasági jog koncepciója - funkciói, fejlődése, nyitott kérdések*, a sziráki kollokviumon (1992. jún. 11-13.) elhangzott előadás teljes szövege, Budapest, 1993, 14-17. Leírja, hogy ezt a kötelezettséget a Birodalmi Főtörvényszék joggyakorlata is elismerte már az I. világháború előtt is. "Már ezekben a döntésekben hangsúlyozzák, hogy a társasági szerződés kölcsönös bizalmon nyugszik és ezért a szerződést fokozott mértékben a hűség és a bizalom alapelve uralja. A Birodalmi Főtörvényszék úgy gondolta (JW 1935, 1773.), hogy a hűség kötelezettsége a társaság céljának elősegítését szolgáló általános kötelezettségből származik és ezért a társaságok tagjainak mindentől tartózkodniuk kell, mely a társaság céljával ellentétes lenne. A jogirodalom joggal mutatott rá, hogy ez a fogalom meghatározás a társasági jogi hűség kötelezettségének túl szűk, ugyanis a hűség és a bizalom alapelve nemcsak azt a módot határozza meg, hogy a társaság tagjainak hogyan kell tevékenykedniük, a hűség kötelezettsége sokkal inkább főkötelezettség, melynek alapja a kölcsönös bizalmon alapuló üzleti viszonyokban található. Mindenesetre egy általános érvényű meghatározásban nehezen lehet meghatározni ezt a fogalmat (Robert Fischerre hivatkozik). Ez a megállapítás meglepő nyíltsággal illusztrálja, milyen bizonytalanság uralkodik egy olyan jogintézmény dogmatikai fejlődésénél, mely központi jogi tétele a társasági jognak. Ennek oka végsősoron az, hogy a társasági jog dogmatikáját nem funkciója, hanem statikus fogalmak formálják. Csak így magyarázható, hogy a hűség kötelezettségének gondolata csak a BGB 242. §-ának segítségével értelmezhető, és nem szervezeti viszonyokra szabták. (...) A társasági jog feladata a társaság, a társaság tagjai, a bitelezők és a nyilvánosság közötti érdekkiegyenlítés, oly módon, hogy a szervezeti egységek a piacon tartósan életképesek maradjanak." (SCHWINTOWSKI, i.m., 14-15.). Papp Tekla tanulmányában kifejti, hogy a *Treuepflicht* "lényegében azt jelenti, hogy a tag a közös célkövetés során köteles óvni a tagság és a társaság érdekeit, és köteles tartózkodni minden ilyen sértő magatartástól." PAPP Tekla, *Bevezetés...*, i.m., 5., b. pont.

jogviszonyából eredően jogosult, de egyben kötelezett is³⁷ – amennyiben azt nem ruházták át valamely tag(ok)ra (*BGB* 709–710. §§; *HGB* 114-115. §§) A diszpozitív szabályozásnak megfelelően arra azonban van lehetőség, hogy a társasági szerződésben egy vagy több tagot feljogosítsanak a társaság üzletvezetésével járó feladatok ellátására. Ekkor ezen feljogosított tagok a társaság tevékenységében szokásos üzletvezetési feladatok vonatkozásában kizárólagos jogokat élveznek. Mindazon kérdésekben pedig, amelyek ezen szokásos ügyviteli körön kívül esnek, a tagok gyűlése jogosult dönteni.

b. Képviselés

A főszabály szerint a társaság képviselőjére bármely tag jogosult. Társasági szerződéssel akár ki is lehet zárni valamely tag képviselői jogát. Ez a kizárás azonban csak akkor lesz hatályos, ha ezt a cégjegyzékbe is bejegyzik. A képviselő módját is meghatározhatják a tagok a társasági szerződésben, amit szintén kötelesek bejegyeztetni a cégjegyzékbe.

A képviselőre a *HGB* 126. § (1) bek. alapján valamely erre felhatalmazott tag is jogosult. Ha pedig a tag jogi személynek minősül, a társaság képviselőjeként az illető jogi személy törvényes képviselője járhat el.³⁸

c. Felelősség

A kkt. tagjai közvetlenül és korlátlanul felelnek a hitelezők irányában. Közvetlenül, mivel nem szükséges először a kkt-vel szemben érvényesíteni a követelést. A tagok felelősségének korlátlansága pedig arra utal, hogy a tagok teljes magánvagyonukkal tartoznak helyt állni a társaság tartozásaiért.³⁹

A tag felelőssége az elévülési idő elteltéig, tehát tagsági viszonyának a megszűnését követően is fennáll.⁴⁰

³⁷ Ennek megfelelően tehát – eltérő megállapodás hiányában – a személyegyesítő társaságoknál (kivétel: csendestársaság és a bt. kültagja) az üzletvezetés és a képviselés nemcsak jog, hanem minden tagot terhelő kötelezettség is.

³⁸ *HGB* 124-126. §§; Beck – *Handbuch der Personengesellschaften*, i.m., 5.; HOHLOCH, i.m., 30-31.

³⁹ *HGB* 105. § (1) Friedrich KÜBLER, i.m., 64; 7. § I. 1.; Rolf STEDING, i.m., 134; MISKOLCZI BODNÁR P. (szerk.), i.m., 42; PAPP Tekla, *Rövid bevezetés...*, i.m., 6 BEREZ Csaba, *Társasági jog az Európai Közösségben*, Budapest, 1992, 21.

⁴⁰ MISKOLCZI BODNÁR P. (szerk.), i.m., 42.

I.5. A közkereseti társaság megszűnése

A vonatkozó törvényi rendelkezések a HGB 131-144. §§-aiban találhatók. A kkt. megszűnése is – a pjt.-hez hasonlóan – több fázisban következik be.

A megszűnési okok körében lévő különbségek említést érdemelnek. A társaság megszűnését (megszüntetését) eredményező okokat a HGB 131. §-a nevezi meg, amelyek nagyjából megegyeznek a BGB-ben felsoroltakkal.⁴¹ Eszerint a kkt. esetében is létezik az időtartam letelte, a tagok megszűnésre irányuló határozata, valamely tag halála (a társasági szerződés folytatást kimondó klauzulája hiányában), továbbá a tag ill. a hitelező felmondása az üzleti év végére szóló hat hónapos felmondási idővel.

A pjt. szabályozásától eltérő, speciális rendelkezések a kkt. (hasonlóan a bt-hez) esetében a következők:

- bírósági döntés eredményeképpen is megszűnhet a társaság, amely valamilyen lényeges indokon alapul;
- sem a cél elérése, sem pedig a társasági cél lehetetlenné válása nem eredményezi a társaság megszűnését;
- a társaság megszűnését/megszüntetését valamennyi tagnak közösen be kell jelentenie a bírósághoz, kivéve a társaság csődje miatti megszűnést, amikor ennek bejegyzése hivatalból történik.

Az átalakulás különböző formái közül nem mindegyik eredményezi a társaság megszűnését, ugyanis létezik a formaváltással bekövetkező átalakulás. Ezen átalakulási eset tekintetében megkülönböztethető a törvényből fakadó ill. a szerződésen alapuló átalakulás. Az előbbi esetében a társaság a tagok akaratától függetlenül alakul át másik társasági formává.

Például, ha a kkt. már nem folytat teljes jogú kereskedői minőségének megfelelő tevékenységet, akkor a törvény erejénél fogva pjt.-vé alakul át. Ekkor az így átalakuló társaságnak az identitása nem változik meg: az így “továbblétező” társaság marad a társasági vagyonnak és a korábbi társaság jogainak ill. kötelezettségeinek is az alanya. Ezért e társaság tulajdonképpen nem is szűnik meg.

Hasonló a helyzet a szerződésen alapuló átalakulásnál is. Ennek esete az, amikor egy kkt. azáltal alakul át bt.-vé, hogy egy elhunyt tag örököse kérelemre a korlátozottan felelős tag helyét foglalja el a társaságban. Azonban, ha e szerződésen alapuló átalakulás nem formaváltoztatással következik be, hanem átruházás folytán, akkor ez már a társaság megszűnésével jár. Ilyen fordul elő az összeolvadás vagy a kiválás esetében.⁴²

⁴¹ Természetesen a társasági szerződés tartalmazhat más megszűnési okokat is.

⁴² HGB 32, 131-144. §§; HOHLOCH, *i.m.*, 44-45.

I.6. A közkereseti társaság gyakorlati jelentősége

Németországban az utóbbi években a kkt-alapítási kedv jelentősen csökkent. Ez a negatív tendencia leginkább a forgalmi adó statisztikákban mutatkozik meg. A súlypont az 1977-es testületi reform óta a kkt-ről egyre inkább áthelyeződött a tőkeegyesítő jellegű kft-k (*GmbH*) ill. a vegyes típusú *kft. és társa bt.* (*GmbH & Co. KG*) irányába.⁴³

Kkt.-t napjainkban főként két okból alapítanak: egyrészt családtagok felvételére a kereskedő jellegű egyéni vállalkozásokba, másrészt pedig az örökösödési adót csökkentendő, mivel a kkt. megalapítása öröklési jogi átmenetet képez valamely egyeskereskedő halálakor több örökös megléte esetén.⁴⁴

Mi a kkt. előnye?

- Alkalmos társasági formának bizonyulhat ahhoz, hogy a tagok munkaerejüket és meglévő teljes vagyonukat, tehát a teljes magánvagyonukat a társaság rendelkezésére bocsássák. Ez utóbbi tényező pedig alkalmas felelősségi alapot, így megfelelő fedezetet nyújt a társaság hitelképességének megítélése során;
- A kkt. gazdasági jelentősége a kiskereskedők vállalkozásával való hasonlóságon alapul. A tagok egyszemélyes üzletvezetési és képviselési jogköre biztosítja a nagyfokú mozgási lehetőséget a kereskedelmi

⁴³ A *GmbH & Co. KG* jogára vonatkozó, német jogi szakirodalomban fellelhető forrásainak kivonatos felsorolását lásd: SCHMIDT, *Gesellschaftsrecht*, 1997, 1621., *-al jelölt lábjegyzetében. A *GmbH & Co. KG* alapjainak kifejtését lásd: 1621-1667. A *kft. és társa bt.* (*GmbH & Co. KG*) egy olyan ún. vegyesforma, amelyben a személyegyesítő és tőkeegyesítő társaságok elemei oly módon kapcsolódnak össze, hogy a két társasági típus jegyei kiegyenlítődnek. (SCHMIDT, *i.m.*, 1621.) Ezzel szemben Papp Tekla cikkéből azt olvashatjuk, hogy a *GmbH & Co. KG* kapcsolódás révén gazdasági és szervezeti egységről beszélhetünk, és nem típuskeveredésről. (PAPP Tekla, *Rövid bevezetés...*, *i.m.*, 8. f. pont)

A *kft. és tsa. bt.* jogilag egy személyegyesítő társaság. Tulajdonképpen egy olyan betéti társaságról van szó, amelynek beltagja egy korlátolt felelősségű társaság. A jogi személy beltag és nem pedig a kft. mögött álló tagok felelnek személyesen és korlátlanul a társaság tartozásaiért, de csak a kft. vagyonával. A kültagok felelőssége nem korlátlan: csupán a vagyoni betétjük összegéig tartoznak felelősséggel. (HOHLOCH, *i.m.*, 119, Rz. 348. (a fogalom és jogi jelleg kifejtését lásd még: HOHLOCH, *i.m.*, 5. § I. 2/c. pont).) Lásd még magyar feldolgozását: KOVÁCS István, *Atipikus és "összvér" társaságok a német társasági jogban*, *Cég és Jog*, 2003/10, 24-28.

⁴⁴ HOHLOCH, *i.m.*, 27, Rz. 61.

forgalomban. A tagok korlátlan felelőssége megnöveli főleg a kisvállalkozások számára a hitelezést;⁴⁵

- A kkt. nem minősül jogi személynek, kevesebb adót kell a tagoknak fizetni;
- Az önálló jogképesség lehetősége főleg az egyszemélyes vállalkozással rendelkező kkt. számára nagyfokú mozgékonyt, rugalmasságot jelenthet az üzleti forgalomban.

Mi a kkt. hátránya?

- A magas hitelképesség folytán a tagok korlátlan felelőssége talán a legmarkánsabb visszatartó tényező;
- A több megbízhatatlan vagy alkalmatlan tag részvételével megvalósuló üzletvezetés szélsőséges esetben egy esetleges káoszt idézhet elő a társaság működésében, ami – a tagok személyes felelőssége folytán – a többi tagra is közvetlenül kihathat. A kkt. tagjait hatalmas kockázattal szembesíti: valamely tag elővigyázatlansága vagy megbízhatatlansága elegendő ahhoz, hogy az egész társaságot, illetve annak valamennyi tagját tönkretegye. Ennek a veszélynek a mértéke nagyban függ attól, hogy hány tag vesz részt a társaságban, és mennyire ismerik egymást. Talán ez az oka annak, hogy a kkt. formájában történő vállalkozások alapítása az utóbbi évtizedekben ritka kivételnek számít.⁴⁶

II. A betéti társaság (Kommanditgesellschaft, KG)

II.1. A betéti társaság fogalma és jogi jellege

A betéti társaság a közkereseti társaság mellett a másik személyegyesítő kereskedelmi társaság. Így a jogalkotó e társasági formát szintén a HGB-ben szabályozza. A vonatkozó törvényi rendelkezések a kkt. szabályozását követő 2. fejezet 161-177. a. §§-aiban találhatók. A 161. § (1) bek. alapján⁴⁷ a bt. egy

⁴⁵ Azonban a vállalkozás és az adósság nagyságával elhalványul annak a lehetőségnek a jelentősége, hogy a hitelezők a magánvagyonból kielégítést nyerjenek. Gyakran előfordul, hogy a tagok fontos (értékes) vagyontárgyakat ruháznak át családtagokra, hogy a hitelezők hozzáférését megakadályozzák. Friedrich KÜBLER, *i.m.*, 68., 7. § I. 4.

⁴⁶ Friedrich KÜBLER, *i.m.*, 68, 7. § I. 4.

⁴⁷ HGB 161. § "(1) Eine Gesellschaft, deren Zweck auf den Betrieb eines Handelsgewerbes unter gemeinschaftlicher Firma gerichtet ist, ist eine Kommanditgesellschaft, wenn bei einem oder bei einigen von den Gesellschaftern die Haftung gegenüber den Gesellschaftsgläubigern auf den Betrag einer bestimmten Vermögenseinlage beschränkt ist (Kommanditisten), während bei dem anderen Teil der Gesellschafter eine Beschränkung der Haftung nicht stattfindet (persönlich haftende Gesellschafter).

olyan társaság, amely közös cégneve alatt kereskedelmi tevékenységet folytat, méghozzá úgy, hogy legalább egy tagja a társaság hitelezőjével szemben csupán meghatározott vagyoni betétjének összegéig felel (kültag, *Kommanditist*), míg a többi tag a hitelezőkkel szemben korlátlanul köteles helytállni (beltag, *Komplementär*).⁴⁸

A bt. a kkt. különleges formája, amelytől abban különbözik, hogy a tagok egy részének felelőssége a társaság hitelezőivel szemben a társasági szerződésben meghatározott felelősségi mértékre korlátozódik.⁴⁹

A bt-t a *HGB* 161-177. §§-ai szabályozzák, különösen a kültagok jogállása és a társaság hitelezőivel szembeni felelőssége van e szabályozás középpontjában. Egyebekben a 161. § (2) bekezdése értelmében a kkt-ra vonatkozó rendelkezéseket kell alkalmazni; ezért a 105. § (2) bekezdése alapján a kereskedelmi jogi normák kiegészítésére a *BGB-G* jogára vonatkozó szabályaihoz kell viszonyulni.⁵⁰

A bt. személyegyesítő társaság – akár csak a kkt. – és mint ilyen természetes személyek és jogképes testületek is létrehozhatnak bt-t. A bt. társasági vagyonszövetség és nem jogi személy; kereskedelmi társaság és ezért a *HGB* 6. § (1) bekezdése alapján kereskedelmi jogi értelemben vett *kereskedő*, bár saját nevükben sem a beltag, sem a kültag nem tekintendők kereskedőnek.⁵¹ A beltagok – akár csak a kkt. tagjai – a bt-ben elfoglalt helyük alapján kereskedők, míg a kültagok nem.⁵²

(2) *Soweit nicht in diesem Abschnitt ein anderes vorgeschrieben ist, finden auf die Kommanditgesellschaft die für die offene Handelsgesellschaft geltenden Vorschriften Anwendung.*”

⁴⁸ Rolf STEDING, *i.m.*, 163; Friedrich KÜBLER, *i.m.*, 95, 8. § I. 1; KRAFT, KREUTZ, *i.m.*, 2000, 233., POLÁNYI, *Társasági jog az EU-ban*, *i.m.*, 2004, 1, 4. rész 4. fej. 1.1.2. pont. Lásd még a betéti társaságról szóló német források közül például: *Rechtswörterbuch*¹⁷, *i.m.*, 791-792. KG, KGaA; *Juristisches Wörterbuch* *i.m.* 225-227. KG, Kommanditist, Komplementär; *Deutsches Rechts-Lexikon*, *i.m.*, 696-699. KG, KGaA; GRUNEWALD, *i.m.*, 122-123. KG; KRAFT, KREUTZ, *i.m.*, 233-264. KG, Friedrich KÜBLER *i.m.*, 95-99. KG; SCHMIDT, *i.m.*, 1527-1531. KG; Rolf STEDING, *i.m.*, 135-163. KG.

⁴⁹ Friedrich KÜBLER, *i.m.*, 95, 8. § I. 1/a., HUECK, Götz, WINDBICHLER, Christine, *Gesellschaftsrecht*, München, 2003²⁰, 124.

⁵⁰ Friedrich KÜBLER, *i.m.*, 96. 8. § I. 1/c. Látható, hogy minden – a kkt. szabályozásától eltérő – rendelkezés a kültagnak a társasági hitelezővel szemben fennálló korlátozott felelősségéből ered.

⁵¹ KRAFT, KREUTZ, *i.m.*, 235, 4. pont; Vö. BGZH 34, 293, 296; 45, 282, 284.

⁵² Friedrich KÜBLER, *i.m.*, 96., 8. § I. 1/b; KRAFT, KREUTZ, *i.m.*, 235. (BGH, NJW 1980, 1572, 1574; 1982, 569, 570).

II.2. A betéti társaság szabályozásának sajátosságai a közkereseti társaság viszonylatában

A bt. és a kkt. szabályai különösen a társaság alapítása, későbbi megváltoztatása és megszüntetése terén mutatnak hasonlóságot. A bt. néhány különlegessége:⁵³

- a. A társasági szerződésben minden egyes tag számára meg kell határozni a hozzájárulási- vagy betéti kötelezettséget, valamint a kültagok meghatározott felelősségi mértékre korlátozott felelősségét.
- b. A kültagok neveit felelősségük mértékének megjelölésével kell a bt.- vel együtt a cégjegyzékbe bejegyeztetni. Egyebekben a kültagok kiléte nem fedhető fel, anonimák maradnak. A bejegyzésről szóló hirdetményben csak a kültagok száma szerepelhet.
- c. A kültag korlátozott felelőssége nem a társasági szerződésben történő megegyezéssel lép hatályba, hanem – a HGB 176. § (1) bekezdésének⁵⁴ értelmében – csak a bt. cégnyilvántartásba történő bejegyzésével.⁵⁵ Ennek megfelelően a bt. a külső kapcsolatokban a cégjegyzékbe való bejegyzés által jelenhet meg. A bt. harmadik személyekkel szembeni effajta hatálya azonban már akkor is bekövetkezik, ha a bt. megkezd az üzleti tevékenységét, feltéve, ha kereskedelmi tevékenységről van szó. Erre az esetre írja elő a HGB 176. § (1) bekezdése azt, hogy a kültagok, amint hozzájárultak a kereskedelmi tevékenység megkezdéséhez, a bt. bejegyzése előtt létrejött tartozásokért a beltágok felelősségének megfelelően felelnek. Csak akkor hivatkozhatnak felelősségük korlátozottságára, ha a hitelezők előtt nyilvánvaló volt, hogy csak mint kültagok voltak részesei az üzleti tevékenységnek. Ezért fontos a kültagok számára, hogy az üzleti tevékenység megkezdésével a társaság bejegyzéséig várjanak. A bejegyzés előtt nem bt. jön létre, hanem polgári jogi társaság: a kültagoknak nevezett társaságtagok csak a meghatározott felelősségi mértékig kötelezettek.
- d. A bt. megszűnése – egyetlen különbségtől eltekintve – megegyezik a kkt.-nál leírtakkal.⁵⁶

⁵³ Friedrich KÜBLER, *i.m.*, 96, 8. § I. 2/a-b-c-d.

⁵⁴ HGB 176. (1) *“Hat die Gesellschaft ihre Geschäfte begonnen, bevor sie in das Handelsregister des Gerichts, in dessen Bezirk sie ihren Sitz hat, eingetragen ist, so haftet jeder Kommanditist, der dem Geschäftsbeginn zugestimmt hat, für die bis zur Eintragung begründeten Verbindlichkeiten der Gesellschaft gleich einem persönlich haftenden Gesellschafter, es sei denn, daß seine Beteiligung als Kommanditist dem Gläubiger bekannt war. Diese Vorschrift kommt nicht zur Anwendung, soweit sich aus § 2 oder § 105 Abs. 2 ein anderes ergibt.”*

⁵⁵ HOHLOCH, *i.m.*, 48-49.

⁵⁶ Részletes kifejtését lásd *“A betéti társaság megszűnése”* című pontnál.

II.3. A betéti társaság létrehozatala

A bt. – a kkt-hez hasonlóan – szintén társasági szerződéssel jön létre, az ott meghatározottak szerint. Annyi az eltérés, hogy a kültag meghatározott összegig terjedő korlátozott felelősségében kifejezetten vagy legalább hallgatólagosan meg kell állapodni.⁵⁷ Ahogyan a kkt. esetében sem, a bt.-t megalapító társasági szerződés sem kötött formailag.

A betéti társaság cégnevében szerepelnie kell legalább egy személyesen felelős tag nevének.

A bt-nél a tagok szintén kötelesek bejegyeztetni a társaságot az annak székhelye szerint illetékes helyi bíróság cégnyilvántartásába. Többtelemként jelentkezik a tagok kérelmében az, hogy a bt. tagjainak meg kell nevezniük egyenként a korlátozott felelősséggel rendelkező kültagokat, valamint meg kell jelölniük azok betétjei összegét is, ameddig felelősségük terjed. A közzététel során további lényeges különbség a kkt-től, hogy nem kell közzétenni a bejegyzés teljes tartalmát, csupán csak a korlátozottan felelős kültagok számát. Tehát a közzétételi kötelezettség nem vonatkozik a kültagok nevére és betétjük mértékére.⁵⁸

II.4. Tagsági jogok és kötelezettségek

A HGB 163. §-ának értelmében⁵⁹, a tagok egymás közötti viszonyát – hasonlóan a kkt-hez – elsődlegesen a társasági szerződés határozza meg, másodsorban pedig a HGB 164-169. §§-ai, amelyek a kültag tagsági jogviszonyát szabályozzák. Kiegészítésképpen még alkalmazni kell a kkt.-tagok egymás közötti jogviszonyára vonatkozó rendelkezéseit (HGB 109-122. §§). Végül a HGB 105. §-ára utalása következtében, utolsósorban a BGB pjt-re vonatkozó 705-740. §§-ai is alkalmazást nyerhetnek adott esetben.

A beltagok (*Komplementäre*) ugyanolyan helyzettel bírnak mind a belső, mind a harmadik személyekkel való külső jogviszonyokban, mint a kkt. tagjai.

A korlátozottan felelős kültag (*Kommanditist*) jogai és kötelezettségei:

⁵⁷ BAUMBACH, DUDEN, HOPT, *HGB-Kommentar*, 2000³⁰, 161. §, 3/A.

⁵⁸ HOHLOCH, *i.m.*, 1997, 48-49.

⁵⁹ HGB 163. § “Für das Verhältnis der Gesellschafter untereinander gelten in Ermangelung abweichender Bestimmungen des Gesellschaftsvertrags die besonderen Vorschriften der §§ 164 bis 169.”

a) A kültag jogai:

- a HGB 164. § alapján a kültag ki van zárva a társaság üzletvezetéséből.⁶⁰ Nem jogosult az ún. ellentmondásra (*Widerspruchsrecht*) az üzletvezetés körében hozott intézkedések (*Geschäftsführungs-maßnahmen*) ellen, kivéve azokat a döntéseket, amelyek a szokásos üzletmenet körébe tartoznak.⁶¹ A társasági szerződésben azonban a tagok – a diszpozitív szabályozásnak köszönhetően – megegyezhetnek abban, hogy a kültag mégiscsak részt vehessen a társaság üzletvezetésével kapcsolatos feladatok ellátásában;
- a HGB 166. § (1) bekezdésében⁶² foglalt ellenőrzési jog (*Kontrollrecht*) a kültagot a társaság üzleti könyveibe és üzleti irataira vonatkozólag csak olyan céllal történő betekintési joggal ruházza fel, amely az évvégi zárás mérlegének vizsgálatára terjed ki. Ezen túlmenő kontrolljog nem illeti meg a kültagot. A 166. § (3) bekezdése⁶³ alapján csupán a nem szabályszerű üzletvezetés ill. könyvvezetés alapos gyanúja esetén kérheti a kültag a bíróságtól, hogy kötelezze a többi tagot a mérleggel és egyéb ügyvitellel kapcsolatos irat bemutatására ill. az ezekre vonatkozó nyilatkozattételre. Azonban a társasági szerződésben történő megfelelő szabályozással a kültag ezen 166. § szerinti ellenőrzési jogát ki lehet terjeszteni;
- a kültagot a 166. § (1) bek. alapján megilleti a felvilágosításhoz való jog;
- a nyereséghez való jogosultság csak a kültag betétjének mértékéig megfelelően lehetséges [HGB 167. § (1) bek.];
- a kkt.-tagtól eltérően a bt. kültagja nem rendelkezik azzal a joggal, hogy indokolt esetben pénzt vegyen ki a társaság kasszájából (HGB 169. §).

b) A kültag kötelezettségei:

- a társasági szerződéssel vállalt kötelezettségének, nevezetesen a kültagi betét (*Kommanditeinlage*) teljesítésének kötelezettsége;
- a társasággal és tagjaival szembeni lojalitási, “hűségi” kötelezettség (*Treuepflicht*)⁶⁴;
- az általános jellegű *Treuepflicht* nevesített esete a versenytilalom (HGB 112. §) a HGB 165. §-a alapján⁶⁵ nem terheli a kültagot, bár a felek megállapodhatnak ettől eltérően.⁶⁶

⁶⁰ Lásd később: “A betéti társaság szervezete. a. pont: Az üzletvezetés” című résznél.

⁶¹ BAUMBACH, DUDEN, HOPT, HGB- Kommentar, i.m., 164. §, 1/B.

⁶² HGB 166. § (1) “Der Kommanditist ist berechtigt, die abschriftliche Mitteilung des Jahresabschlusses zu verlangen und dessen Richtigkeit unter Einsicht der Bücher und Papiere zu prüfen.”

⁶³ HGB 166. § (3) “Auf Antrag eines Kommanditisten kann das Gericht, wenn wichtige Gründe vorliegen, die Mitteilung einer Bilanz und eines Jahresabschlusses oder sonstiger Aufklärungen sowie die Vorlegung der Bücher und Papiere jederzeit anordnen.”

⁶⁴ A *Treuepflicht* fogalmának értelmzését lásd a közkereseti társaságról szóló részben.

II.5. A betéti társaság szervezete

Az előző részhez hasonlóan itt is a kültagra vonatkozó speciális szabályozást emeljük ki. A kültag jogállását az üzletvezetés, a képviselő ill. a felelősség körében fejtjük ki.⁶⁷

a.) Üzletvezetés

A HGB 164. §-a értelmében valamennyi beltag jogosult a bt. önálló üzletvezetésére.⁶⁸ A kültag azonban ki van zárva a társaság üzletvezetéséből. A diszpozitív szabályozásból eredően ez azért lehetséges, hogy a felek a társasági szerződésben biztosítsák a kültag üzletvezetési jogát. Bár az is igaz, hogy a tagok gyűlésén a kültag a többi taggal azonos szavazati joggal rendelkezik.⁶⁹

b.) Képviselő

A HGB 170. §-a kimondja, hogy a korlátozott felelősségű kültagok nem képviselhetik a társaságot a harmadik személyekkel való külső viszonyokban.⁷⁰ Erre a törvény rendelkezése értelmében a beltagok jogosultak. Mivel ez a szabály a harmadik személyeket védi, tekintettel a kültagok korlátozott felelősségére, ezért ez a szakasz kógens jellegű. Tehát a tagok még a társasági szerződésben sem ruházhatják fel a kültago(ka)t, hogy képviseljék a társaságot a külső, harmadik személyekkel való viszonyában; másként fogalmazva a kültag szervezeti jellegű képviselői joggal (*organschaftliche Vertretung*) nem rendelkezhet.⁷¹

Mindazonáltal az azonban lehetséges, hogy a kültag különféle jogügyletekben meghatalmazással (*Bevollmächtigung*) felruházva járjon el a társaság képviselőjében.⁷² Ennek megfelelően biztosítani lehet a kültagnak e körben valamilyen cselekmény elvégzésére szóló meghatalmazást (*“Handlungsvollmacht”*)⁷³, cégjegyzési meghatalmazást (*“Prokura”*)⁷⁴, általános

⁶⁵ HGB 165. § *“Die §§ 112 und 113 finden auf die Kommanditisten keine Anwendung.”*

⁶⁶ HGB 164-169. §§; HOHLOCH, *i.m.*, 49-50.

⁶⁷ HGB 164-176. §§; ROLF STEDING, *i.m.*, 163.; HOHLOCH, *i.m.*, 50-52.

⁶⁸ *“Alleinige Geschäftsführungsbefugnis der Komplementäre.”*

⁶⁹ HOHLOCH, *i.m.*, 1997, 50., Rz. 146.

⁷⁰ HGB 170. § *“Der Kommanditist ist zur Vertretung der Gesellschaft nicht ermächtigt.”* BGZH 41, 367, 369; 51, 198, 200.

⁷¹ HOHLOCH, *i.m.*, 51, Rz. 147.

⁷² *“Rechtsgeschäftliche Beteiligung an der Vertretungsbefugnis.”*

⁷³ HGB 54. §.

meghatalmazást („*Generalvollmacht*”).⁷⁵ Ha a tagok a kültag ezen jogáról szóló megállapodásukat a társasági szerződésben rögzítették, csak a kültag beleegyezésével szűnhet meg és kizárólag lényeges indokból lehet megvonni. Amennyiben pedig ezt a megállapodást a társasági szerződésen kívül biztosították, az általános szabályok szerint szűnik meg és vonható vissza.

c.) Felelősség

A kültag felelősségére vonatkozó szabályokat a *HGB* 171-176. §§-aiban találhatjuk.

Ahogy az már megállapítottuk, a bt-t a kkt-től a tagok felelősségének mikéntje különbözteti meg. Amíg ugyanis a kkt. minden tagja egyetemlegesen és korlátlanul felelős a társaság hitelezőivel szemben, addig a bt-nél egy vagy több tag felelőssége vagyoni betét összegére korlátozott (kültag, *Kommanditist*), és legalább egy tagja korlátlanul felel a társaság tartozásaiért (beltag, *Komplementär*).⁷⁶

Noha a *HGB* 171. § (1) bek. 1. pontja értelmében a kültag személyesen, közvetlenül és elsődlegesen felel, mint egy beltag, de az ő felelőssége összegszerűen korlátozott, feltéve, hogy a bt-t és ezt a korlátozottan felelős személy(eke)t, mint kültagot már bejegyezték a cégnyilvántartásba. Ugyanis abban az esetben beltag módjára korlátlanul fog felelni, ha a bejegyzés előtt a bt. már megkezdte kereskedelmi tevékenységét és ebbe a kültag is beleegyezett. Nem felel korlátlanul, ha a társasági hitelező számára ismert a személy kültagi minősége.⁷⁷

A korlátozottan felelős betétes tehát csak a betét szolgáltatására köteles. Ha ezt a vagyoni hozzájárulást nem teljesítette, ennek erejéig a hitelezőkkel szemben közvetlenül, de csupán a teljesíteni ígért összeg erejéig felel. Így a kültagot betéti szolgáltatásán túlmenően más egyéb kötelezettség nem terheli és a társasági tartozások miatt sem áll fenn a felelőssége. Azonban, amennyiben a tag helytállni kényszerül, nem illeti meg a társasággal vagy a többi taggal szemben regressz-jog, azaz nem követelheti a kifizetett összeg megtérítését, mivel a hitelező esetleges kielégítésére kötelezte magát betétjének a

⁷⁵ BGB 164. §.

⁷⁶ HGB 161. § (1) „...wenn bei einem oder bei einigen von den Gesellschaftern die Haftung gegenüber den Gesellschaftsgläubigern auf den Betrag einer bestimmten Vermögenseinlage beschränkt ist (Kommanditisten).” Friedrich KÜBLER, *Gesellschaftsrecht*, 1998, 95., 8. § I. 1/a., Lásd még: PAPP Tekla, *Rövid bevezetés...*, i.m., 5.; MISKOLCZI BODNÁR P., i.m., 43.; POLÁNYI, i.m., 1., 4. rész 4. fejezet 1.1.2. pont:

⁷⁷ HGB 176. § (1) bek., lásd még: MISKOLCZI BODNÁR P., i.m., 43.

szolgáltatásával. Ezzel szemben azonban a beltagok igénybe vehetik ezt, miután teljesítették a hitelező követelését.⁷⁸

A kültagi felelősség mértékét a kültagok vagyoni hozzájárulásának összege határozza meg, amit ezért felelősségi összegnek (*Haftsumme*) vagy felelősségi betétnek (*Hafteinlage*) is neveznek. Ennek mértékét a törvény nem írja elő, azt a tagok szabadon állapíthatják meg a társasági szerződés létrejöttkor.⁷⁹

II.6. A betéti társaság megszűnése

A bt. megszűnése megegyezik a kkt.-nál leírtakkal, így a kkt-ra vonatkozó rendelkezések az irányadók.⁸⁰ Az egyetlen különbségről a HGB 177. §-a⁸¹ rendelkezik: egy kültag halála nem eredményezi a tag kiválását, hanem a társasági részesedése az örökösére száll át. Mivel az örököstársak vagyonszössége nem lehet a társaság tagja, ezért minden örökös a rászálló örökhagyói társasági részesedéssel együtt közvetlenül a társaság kültagjává válik. Az örökhagyó a végrendeleti öröklés szabályainak megfelelően is rendelkezhet a részesedéséről.⁸²

II.7. A betéti társaság gyakorlati jelentősége

A betéti társaság formáját választók száma az utóbbi években jelentősen megemelkedett, aminek következtében népszerűségük mára gyakorlatilag a kft-ével vetekedik. Alkalmazási területük az egészen kis családi vállalkozásoktól a – már tőkeegyesítő jegyeket is felmutató – kft-ig és bt-ig terjed.

A bt. gazdasági jelentősége az elmúlt évtizedekben egyre inkább növekedett. Személyegyesítő társaságként nem köteles társasági adót fizetni, és szerkezeti felépítése lehetővé teszi nagy számú tag részvételét a társaságban. További

⁷⁸ HGB 171. § (1) bek. 2. pont.

⁷⁹ HUECK, WINDBICHLER, *Gesellschaftsrecht*, 2003²⁰, 201, Rz. 6.; KLUNZINGER, *Grundzüge des Gesellschaftsrechts*, 1999¹¹, 94-95.; KRAFT, KREUTZ, *i.m.*, 235; Lásd még PAPP Tekla, *Rövid bevezetés...*, *i.m.*, 7.

⁸⁰ HGB 177. §; HOHLOCH, *i.m.*, 56.

A jogirodalom továbbá számon tart egy további bt.-t megszüntető okot, amit a törvény nem szabályoz. Ez alapján az utolsó beltág kiválásával a társaság megszűnik bt.-nek lenni. Amennyiben marad még legalább két kültagja, a tagoknak fennáll az a lehetősége, hogy véglegesen megszüntessék a társaságot, avagy egy új beltág felvételével vagy egyik beltaggá minősítésével a társaságot ismét működőképessé tegyék.

⁸¹ HGB 177. § “*Beim Tod eines Kommanditisten wird die Gesellschaft mangels abweichender vertraglicher Bestimmung mit den Erben fortgesetzt.*”

⁸² Friedrich KÜBLER, *i.m.*, 96, 8. § I. 2/d.

előnyök származhatnak abból, ha a bt. átveszi egyetlen beltagjának szerepét; az így létrejövő *GmbH & Co. KG* elnevezésű társaságfajtaival a személyegyesítő társaságok jogának határai kiszélesednek.⁸³

A leggyakrabban előforduló vállalkozások esetén két tipikus megjelenési formát figyelhetünk meg:

a) *Családi bt. (Familien – KG)*

A bt. formájának választása megfelelő társasági formát biztosíthat azon családi vállalkozások számára, ahol olyan családtagokat szeretnének bevenni az üzletbe, akik nem kívánnak személyesen közreműködni vagy erre nem alkalmasak. Így ezáltal ezeknek a személyeknek a korlátozott felelősséggel mégis megvan arra a lehetőségük, hogy részt vegyenek a családi vállalkozásban.

Legtöbbször öröklés útján jön létre, ami gyakran adózási okokból fordul elő. Nem ritkán a kiskereskedőből a kkt-n keresztül lesz bt. Ez az átalakulás leginkább akkor következik be, ha a tagok száma a következő generációra történő átmenetkor nagymértékben növekedik.⁸⁴ Egy kkt. esetében ugyanis a *HGB* 139. § (1) bek. értelmében⁸⁵ az örökös a kültag jogállását szerzi meg.⁸⁶

b) *Nyilvános bt. (Publikums-KG)*

Sokkal fiatalabbnak számít a “tőke-gyűjtőhelyként” működő *Publikums-KG*. Egy vagy több vállalkozótag létrehoz egy projektet, melynek megvalósítására alapítanak egy bt-t. Ezen bt. a kültagok számára nyitva álló részesedéseit felkínálják a befektetni vágyó nagyközönségnek.⁸⁷ Erre a formára a *HGB* 177. a. §-a tartalmaz rendelkezést. E betéti társasági formánál tőkegyűjtés végett nagyobb számban vesznek fel kültagokat, mint a társaságban tisztán tőkés jelleggel résztvevő befektető tagokat (*Anlegergesellschaft*). A társasági szerződést számukra egy előre megfogalmazott blankettaszerződés jelenti.⁸⁸ A gyakorlatban ez ezer vagy akár még több kültag meglétét is eredményezheti

⁸³ Friedrich KÜBLER, *i.m.*, 1998, 96., 8. § I. 3. Lásd még: “A közkereseti társaság gyakorlati jelentősége” című résznél kifejtettéket a *GmbH & Co. KG*-ra vonatkozóan.

⁸⁴ Friedrich KÜBLER, *i.m.*, 96., 8. § I. 3/a.; HOHLOCH, *i.m.*, 46, Rz. 131. a.

⁸⁵ *HGB* 139. § (1) “Ist im Gesellschaftsvertrag bestimmt, daß im Falle des Todes eines Gesellschafters die Gesellschaft mit dessen Erben fortgesetzt werden soll, so kann jeder Erbe sein Verbleiben in der Gesellschaft davon abhängig machen, daß ihm unter Belassung des bisherigen Gewinnanteils die Stellung eines Kommanditisten eingeräumt und der auf ihn fallende Teil der Einlage des Erblassers als seine Kommanditeinlage anerkannt wird.”

⁸⁶ HOHLOCH, *i.m.*, 46, Rz. 130.

⁸⁷ Friedrich KÜBLER, *i.m.*, 96, 8. § I. 3/b.; HOHLOCH, *i.m.*, 46, Rz. 131. b.

⁸⁸ BAUMBACH, DUDEN, HOPT, *HGB-Kommentar, i.m.*, 177 §, 1/A.

egy-egy ilyen társaságnál, amit úgy érnek el, hogy nyilvánosan ajánlják fel ezeket a kültagi pozíciókat. Az 1984-es adóreform előtt ezek a társaságok a kedvező adójogi feltételek miatt “adójóváíró-társaságként” (*“Abschreibungs-Gesellschaften”*) is funkcionáltak.

E felemás karakterű személyegyesítő társasági formára, ami a testületi jelleget felmutató szerkezetéből fakad, a német Legfelsőbb Szövetségi Bíróság (BGH) külön, a nyilvános társaságokra vonatkozó normaanyagot dolgozott ki. Ez a szabályozás gyakran a tőkeegyesítő társaságok jogával mutat hasonlóságot.⁸⁹

III. A csendestársaság (stille Gesellschaft, stG)

III.1. A csendestársaság fogalma és jogi jellege

A csendestársaságra vonatkozó szabályozás a HGB 2. könyv 3. fejezet 230-236. §§-aiban található.⁹⁰ A csendestársaságra a HGB ezen részében nem találunk konkrét törvényi definíciót, mivel ezek a szakaszok csak a társaság egyes fontos jellemzőit és azok jogkövetkezményeit taglalják. Ezért e társasági forma fogalmát csupán az egyes cikkelyekből összegyűjtött karakterjegyek alapján lehetne megadni.⁹¹

Eszerint a csendestársaság egy olyan jogképességgel nem rendelkező társaság, amelyben egy személy – a csendestárs (*stiller Gesellschafter*) – úgy vesz részt a más által folytatott kereskedelmi vállalkozásban, hogy kizárólag vagyoni betétet szolgáltat. Ez a betét azután az üzlettulajdonos (*Geschäftsinhaber*) tulajdonába megy át. Az üzlettulajdonos az üzlet működése során egyedül válik jogosulttá és kötelezetté.⁹² Így a felek a társasági szerződéssel nem is hoznak létre társasági tulajdont. A csendestárs a szolgáltatott vagyoni betétjéért pedig

⁸⁹ Uo. 177 §, VIII 1/B; HOHLOCH, *i.m.*, 46., Rz. 130.

⁹⁰ A HGB 2. könyv címe: “Kereskedelmi társaságok és a csendestársaság” (*Handelsgesellschaften und die stille Gesellschaft*). Ez a cím indokolja, hogy ezt a társasági formát a kereskedelmi társaságokat követően tárgyaljuk.

⁹¹ HOHLOCH, *i.m.*, 63, Rz. 201. Lásd még a csendestársaságról szóló német források közül például: *Rechtswörterbuch, i.m.*; *Juristisches Wörterbuch, i.m.*, 166-167. StG; GRUNEWALD, *i.m.*, 151-153. StG; KRAFT, KREUTZ, *i.m.*, 267-274. StG; Friedrich KÜBLER, *i.m.*, 105-110. StG; Rolf STEDING, *i.m.*, 164-172. StG.

⁹² HGB 230. § “(1) Wer sich als stiller Gesellschafter an dem Handelsgewerbe, das ein anderer betreibt, mit einer Vermögenseinlage beteiligt, hat die Einlage so zu leisten, daß sie in das Vermögen des Inhabers des Handelsgeschäfts übergeht.

(2) Der Inhaber wird aus den in dem Betrieb geschlossenen Geschäften allein berechtigt und verpflichtet.”

Ezt magyar szerzők tanulmányaiban is olvashatjuk, például MISKOLCZI BODNÁR P., *Európai társasági jog*, 2000, 42.; PAPP Tekla, *Rövid bevezetés...*, *i.m.*, 8.

majd részesedik a nyereségből.⁹³ A csendestársaság ily módon a polgári jogi társaság atipikus altípusának tekinthető: nem jön létre közös tulajdon, mert a csendestárs által biztosított tőke formailag a kereskedő tulajdonává válik, azzal a kereskedő sajátjaként gazdálkodik.

III.1.1. A csendestársaság, mint belső társaság

Továbbá elmondható, hogy a csendestársaság egy ún. belső társaság (*Innengesellschaft*), mivel e társasági forma csak a tagok egymáshoz való relációját, azaz a társaság belső jogviszonyát illetően tartozik a társasági jogi szabályok hatálya alá. A csendestárs és a vállalkozó közötti kapcsolat tehát egy kötelmi úton, szerződéssel létrehozott ún. belső viszony.⁹⁴ A tagok nem lépnek fel közösségként a külvilág felé⁹⁵, a csendestárs nem mutatkozik meg kifelé, a harmadik személyek irányában, eképpen maga a társaság sem jelenik meg a külső viszonyokban, ezért sem nevezhető kereskedelmi társaságnak. Kizárólag az üzlettulajdonos jár el a harmadik személyekkel szemben és a saját vállalkozása, nem pedig a társaság számára.⁹⁶

A csendestársaság, mint belső társaság kizárólag csak a tagok *kötelmi jogviszo-*
nyaiból áll:

- a. A csendestárs kötelezettsége az, hogy a megígért hozzájárulását teljesítse, a beltág vagyonába adja. A beltág a kereskedelmi tevékenységet a közös érdekeknek megfelelően folytatja, a csendes tagnak évente kifizeti a ráeső nyereségrészt és a társaság megszűnése esetén a kiválás utáni követelését.⁹⁷
- b. Az üzletvezetés az üzlettulajdonos kizárólagos jogköre, a kereskedelmi törvény a csendes tag számára semmilyen beleszólási lehetőséget nem biztosít. Csak ellenőrzési jog illeti meg a HGB 233. §-a szerint, melynek értelmében megvizsgálhatja, hogy a nyereségből illetve a veszteségből való részesedésének megállapítása megfelelően történt-e meg. Ha elégedetlen a társaság üzletvezetésével, akkor felmondhat, és kártérítést követelhet.⁹⁸

⁹³ Friedrich KÜBLER, *i.m.*, 105., 9. § I. 1.;

231. § “(1) Ist der Anteil des stillen Gesellschafters am Gewinn und Verlust nicht bestimmt, so gilt ein den Umständen nach angemessener Anteil als bedungen.

(2) Im Gesellschaftsvertrag kann bestimmt werden, daß der stille Gesellschafter nicht am Verlust beteiligt sein soll; seine Beteiligung am Gewinn kann nicht ausgeschlossen werden.”

⁹⁴ Rolf STEDING, *i.m.*, 172.

⁹⁵ A befektetések az üzlettulajdonos rendelkezési jogkörébe tartoznak, ezért nem jön létre társasági vagyonközösség.

⁹⁶ Friedrich KÜBLER, *i.m.*, 105., 9. § I. 1/c.

⁹⁷ Friedrich KÜBLER, *i.m.*, 105., 9. § I. 2/a.

⁹⁸ Friedrich KÜBLER, *i.m.*, 105., 9. § I. 2/b. HGB 233. § “(1) Der stille Gesellschafter ist berechtigt, die abschriftliche Mitteilung des Jahresabschlusses zu verlangen und dessen Richtigkeit unter Einsicht der Bücher und Papiere zu prüfen.

c. Ezek a belső kapcsolatokat szabályozó rendelkezések a HGB 231. § (2) bekezdésének⁹⁹ kivételével diszpozitívak. A társasági szerződés olyan rendelkezései, amelyek a csendes tagnak további jogokat és hatásköröket biztosítanak, felválthatják ezeket a diszpozitív szabályokat. Ilyenkor atipikus csendestársaságról beszélünk. Gyakorlati jelentőségük az alábbi jogoknak van:¹⁰⁰

- A csendes tag részt vehet a társaság üzletvezetésében. Az is elképzelhető, hogy teljesen átengedi a társasági szerződés neki ezt a jogkört.
- A csendes tag a tulajdonos vagyonának kötelmi jogi részesévé válik. Ezáltal a csendes tag gazdaságilag quasi kültagi pozíciót tölt be.

A csendestársaságnál nincs közös cégnév, és a cégnévben sem lehet a csendestárs meglétét feltüntetni, még utalásképpen sem, így róla a társasággal ügyletet kötő felek nem szerezhetnek tudomást. Tehát a tagok közötti belső viszony nem is kerülhet nyilvánosságra, ezért kifelé a társaság tulajdonosának kizárólag a kereskedelmi tevékenységet folytató személy számít. Ebben tér el egymástól a csendestárs és a betéti társaság kültagjának jogállása: a korlátozott felelősségű kültag (Kommanditist) ugyanis szerepel a cégjegyzékben, és kifelé, azaz a harmadik személyek irányában mint a bt. tagja szerepel.¹⁰¹

III.2. A csendestársaság létrehozatala

A csendestársaság a csendestárs és a kereskedő által megkötött szerződés útján jön létre, amelynél nem kötelező az írásbeli forma. A szerződés tartalmát is szabadon állapíthatják meg a felek. A társaság érvényes létrejöttéhez nincs szükség cégnyilvántartásba történő bejegyzésre.

(2) Die in § 716 des Bürgerlichen Gesetzbuchs dem von der Geschäftsführung ausgeschlossenen Gesellschafter eingeräumten weiteren Rechte stehen dem stillen Gesellschafter nicht zu.

(3) Auf Antrag des stillen Gesellschafters kann das Gericht, wenn wichtige Gründe vorliegen, die Mitteilung einer Bilanz und eines Jahresabschlusses oder sonstiger Aufklärungen sowie die Vorlegung der Bücher und Papiere jederzeit anordnen.“

⁹⁹ HGB 231. § “(1) Ist der Anteil des stillen Gesellschafters am Gewinn und Verlust nicht bestimmt, so gilt ein den Umständen nach angemessener Anteil als bedungen.

(2) Im Gesellschaftsvertrag kann bestimmt werden, daß der stille Gesellschafter nicht am Verlust beteiligt sein soll; seine Beteiligung am Gewinn kann nicht ausgeschlossen werden.”

¹⁰⁰ Friedrich KÜBLER, *i.m.*, 105, 9. § I. 2/c.

¹⁰¹ MISKOLCZI BODNÁR P., *i.m.*, 44; A betéti társaság (Kommanditgesellschaft) és a csendestársaság (stille Gesellschaft) összehasonlítását a következő szempontok alapján: társasági vagyon, közös cégnév, cégjegyzékbe való felvétel, a külső jogviszonyokban való megjelenés, felelősség a hitelezők felé lásd: HUECK, WINDBICHLER, *i.m.*, 223-224.

Tagsági jogok és kötelezettségek

a.) Az üzlettulajdonos jogai és kötelezettségei:

- jogosult és egyben kötelezett is a kereskedelmi tevékenységgel járó üzletvezetésre, mégpedig kizárólag az üzlettulajdonos járhat el harmadik személyek irányába;
- ezen kereskedelmi tevékenység alapjaiban bekövetkező megváltoztatása azonban nem történhet meg a csendestárs beleegyezése nélkül, mint ahogyan a vállalkozás jogi formájának a megváltoztatása vagy új tagok felvétele sem;
- a csendestárs által biztosított betét az üzlettulajdonos tulajdonába megy át, azzal sajátjaként rendelkezik, de a felhasználás a csendestárssal való megállapodás alapján történik.

b.) A csendestárs jogai és kötelezettségei:

- a társasági szerződés alapján köteles az abban megállapodott vagyoni betét szolgáltatására;
- vagyoni hozzájárulása arányában részesedik a társaság nyereségéből és viseli a veszteségeket. Ettől a törvényi rendelkezéstől azonban a felek a megállapodásukban eltérhetnek: a szerződés akár mentesítheti is a csendestársat a veszteségviselési kötelezettsége alól, azonban a nyereségből valamilyen mértékben mindenképpen részesülnie kell. Tehát egyetlen korlát e téren az, hogy a csendestártnak a nyereségből való részesedéshez fűződő jogát érvényesen kizárni nem lehet (HGB 231-232. §§);
- a csendestárs üzletvezetésre és képviselőre nem jogosult¹⁰²;
- megilleti az ellenőrzés joga a társaság gazdálkodását illetően: betekinthez a könyvekbe és kérheti az éves mérlegbeszámoló rendelkezésre bocsátását [HGB 232. § (2) bek.].¹⁰³

¹⁰² A csendestársaságot sem a “csendes”, sem pedig a “tevékeny” tagok nem képviselik. A tevékeny tag nem a társaság érdekeit szem előtt tartva lép kapcsolatba harmadik személyekkel, hanem saját vállalkozása érdekében; azaz nem társasági tagi minőségében jelenik meg a külvilág felé.

¹⁰³ HGB 232. § “(2) Der stille Gesellschafter nimmt an dem Verlust nur bis zum Betrag seiner eingezahlten oder rückständigen Einlage teil. Er ist nicht verpflichtet, den bezogenen Gewinn wegen späterer Verluste zurückzuzahlen; jedoch wird, solange seine Einlage durch Verlust vermindert ist, der jährliche Gewinn zur Deckung des Verlustes verwendet.”

III.3. A csendestársaság felelőssége

A társasági kötelezettségekért kizárólag a vállalkozás tulajdonosa tartozik felelősséggel, tehát a csendestárs nem. A csendestárs csupán a vállalt vagyoni betét szolgáltatására köteles. Ha ennek nem tesz eleget, akkor az üzlettulajdonos, mint hitelező végrehajtást kérhet a csendestárs ellen, amelyben követelheti a lefoglalást és a részére történő átutalást a perrendtartásról szóló törvény (ZPO) 829, 835. §§-ai alapján.¹⁰⁴

III.4. A csendestársaság megszűnése

Mivel magának a csendestársaságnak nincs vagyona, megszűnéséhez nem kell likvidáció (felszámolás). A törvény értelmében a megszűnési ok fennálltával követelheti a csendes tag a végelszámolási részesedésének kifizetését, melynek összegét egy különleges mérleg határozza meg. A megszűnési okok megegyeznek a polgári jogi társaság megszűnési okaival.¹⁰⁵

Ha az egyik társasági tag csődbe jut, akkor a csendestársaság a BGB 728. §-a szerint megszűnik. Az üzlettulajdonos csődje esetén a HGB 236. (1) bekezdése úgy rendelkezik¹⁰⁶, hogy a csendes tag a végelszámolási részesedését, mint csődhitelező érvényesítheti: tehát a többi (nem kedvezményezett) csődhitelezővel azonos szinten áll, és ugyanúgy részesül a csődhányadból.¹⁰⁷

III.5. A csendestársaság jelentősége

Mivel a csendestársaságot nem kell cégnyilvántartásba venni, ezért nem is lehet pontosan meghatározni azok számát és a befektetett tőke mértékét. Leggyakrabban akkor alapítanak ilyen társaságot, ha középtávon van szüksége az üzlettulajdonosnak a tőkére, vagy ha a befektető középtávon szeretné tőkét egy vállalkozásba investálni. Azonban mindkét fél számára a számviteli jogi nyilvánossággal járó követelmények jelenthetik ezen társasági forma vonzerejét.

¹⁰⁴ HOHLOCH, *i.m.*, 64, Rz. 205.

¹⁰⁵ Friedrich KÜBLER, *Gesellschaftsrecht*, 1998, 105, 9. § I. 3.

¹⁰⁶ HGB 236. § "(1) Wird über das Vermögen des Inhabers des Handelsgeschäfts das Insolvenzverfahren eröffnet, so kann der stille Gesellschafter wegen der Einlage, soweit sie den Betrag des auf ihn fallenden Anteils am Verlust übersteigt, seine Forderung als Insolvenzgläubiger geltend machen.

(2) Ist die Einlage rückständig, so hat sie der stille Gesellschafter bis zu dem Betrag, welcher zur Deckung seines Anteils am Verlust erforderlich ist, zur Insolvenzmasse einzuzahlen."

¹⁰⁷ Friedrich KÜBLER, *i.m.*, 105, 9. § I. 4.

Gazdasági jelentősége nem csekély, még akkor sem, ha mint pusztán belső társaság jogképességgel sem rendelkezik. A csendestársaságban való részvétel elválasztása a bt-től és a részleges kölcsöntől sok nehézséget vet fel. Ugyanakkor a hasonlóságok ellenére a megkülönböztetés mégis lehetséges, mindenekelőtt a szerződések mindenkori célját tekintve.¹⁰⁸

¹⁰⁸ Rolf STEDING, *í.m.*, 172.